

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСФЕМІЗМІВ У
СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ЖІНОЧІЙ ПРОЗІ**

У статті розглянуто лексико-семантичні особливості дисфемізмів у сучасній англомовній жіночій прозі (на матеріалі роману Хелен Філдінг «Щоденник Бріджит Джонс»). Дисфемізми систематизовано за лексичним принципом на ті, що представлено обсяжною лексикою, пейоративними лексичними одиницями та загальноживаними словами у функції вторинної номінації. Також дисфемізми розподілено на сім лексико-семантичних груп, до яких увійшли дисфемізми на позначення розумових здібностей, психічного та емоційного стану, зовнішності, дисфемістичні номінації жінок і чоловіків, поганих звичок і неприємних ситуацій).

Ключові слова: *дисфемізм, евфемізм, табу, лексико-семантичні групи, англомовна жіноча проза.*

У сучасній лінгвістичній науці зростає інтерес до проблеми евфемізації та дисфемізації мовлення. Актуальність дослідження зумовлена зростанням частотності вживання дисфемізмів у різних типах англомовного дискурсу та їхньою здатністю відбивати зміни, що відбуваються у суспільстві.

Метою статті є визначення лексико-семантичних і стилістичних ознак дисфемізмів та особливостей їх функціонування в сучасній англомовній жіночій прозі.

Вивченням проблем дисфемії займалися К. Allan, К. Burridge, Т. С. Бушуева, О. Й. Шейгал, А. М. Кацев, Л. В. Мосієвич, А.М. Резанова, та ін., однак поняття «дисфемізм» та проблема функціонування дисфемізмів у сучасній літературі потребують подальшого наукового обґрунтування.

Матеріалом для дослідження слугував сучасний англomовний роман Хелен Філдінг «Щоденник Бріджит Джонс», з тексту якого дисфемізми було обрано методом суцільної вибірки.

Вивчення проблеми функціонування дисфемізмів тісно пов'язано з дослідженням таких понять, як «табу» і «евфемізм». Розпочнемо розгляд проблеми з визначення суміжних понять, оскільки вони є складовими частинами логічного ланцюга: табу одночасно є причиною вживання евфемізмів та перешкодою насичення мовлення дисфемізмами.

Поняття «табу» не є суто лінгвістичним, його вивчають у різних аспектах – психологічному, культурологічному, соціологічному, етнологічному, історичному. Лексема «табу» уперше з'явилася у записках Дж. Кука, який почав уживати дану лексему для опису забороненої поведінки полінезійців. Пізніше зявилося поняття мовного табу, під яким розуміють заборону на вживання певних слів і висловів [6, с. 3].

Саме заборона на вживання табуваної лексики поступово призвела до появи евфемізмів (від грец. *euphemeo* – «кажу ввічливо»), які є завуальованими виразами, перифразами, що заміщують лексичні одиниці, котрі вербалізують неприємні факти дійсності. За визначенням В.М. Ярцевої, евфемізми є емоційно нейтральними словами або виразами, які вживаються замість синонімічних їм слів чи висловів, котрі вважаються мовцем непристойними, грубими або нетактовними [3, с. 656].

Поряд з евфемізацією мовлення існує й тенденція до заміни нейтральних слів та виразів їх грубими аналогами, які називають дисфемізмами. За твердженням І.Р. Гальперіна, їхня стилістична функція є зворотною від тієї, яку виконують евфемізми. Вони висловлюють поняття в більш різкій і грубій, іноді не літературній формі, у порівнянні з тим словом, яке закріплене за даним поняттям [2, с. 165].

О.С.Ахманова визначає дисфемізм як троп, сутність якого полягає у заміні природнього для даного контексту позначення якого-небудь предмета більш вульгарним, фамільярним або грубим [1, с. 137]. Слід зауважити, що

ототожнення дисфемізму із тропом є досить неоднозначним, хоча той факт, що дисфемізм характеризується виразністю та є носієм певного емоційного забарвлення, не викликає сумнівів.

Дисфемія проявляється виключно в мовленні, виступаючи як дискурсивне явище, причому дисфемізми можуть бути представлені мовними одиницями, що належать до різних лексичних пластів:

- обсценною (нецензурною) лексикою;
- пейоративною лексикою;
- нейтральними лексичними одиницями, які у певному контексті набувають негативного емоційного забарвлення.

Вживання дисфемізму сприяє створенню негативної оцінки денотата, причому сам денотат може бути як негативним (смерть, хвороби, людські пороки тощо), так і нейтральним (частини тіла, фізіологічні потреби, національності тощо).

Основними функціями дисфемізмів у мовленні є, по-перше, вираження негативного ставлення до певної особи або явища, по-друге, створення експресивно-забарвленого висловлення, і, по-третє, дискредитація мовленнєвого партнера. Залучення дисфемізмів дозволяє мовцеві змінити власне світосприйняття або погляди іншої людини на певну ситуацію, залучивши процес вторинної номінації з метою представлення об'єктів у більш негативному світлі, ніж вони є насправді.

А.М. Резанова виділяє п'ять основних понятійних сфер, у яких найчастіше зустрічаються дисфемізми:

- дисфемізми на позначення понять «смерть», «хвороба», «фізичні та розумові недоліки», а також артефактів, пов'язаних із цими станами;
- дисфемізми, що відносяться до кримінальної сфери;
- дисфемізми на позначення пороків і недоліків у людських характерах;
- дисфемізми на позначення національної приналежності;
- дисфемізми, що належать до релігійної сфери і позначають Бога, диявола, церковні ритуали та прокляття [5, с. 278–280].

Л. В. Моїсєвич натомість визначає три семантичні сфери, у яких спостерігається активне вживання дисфемізмів:

- соціальний статус;
- психічний стан;
- біологічні властивості, такі як стать, вік, сексуальна орієнтація, стан здоров'я [4, с. 360].

Звичайно, наведені класифікації не вичерпують усі понятійні сфери, в яких з'являються дисфемізми, але дають підґрунтя для подальшої розробки типологій у залежності від виду дискурсу.

Дисфемізми у художньому тексті можна класифікувати й за принципом залучення їх до складу різноманітних виразних засобів і стилістичних прийомів. За цією ознакою виділяють дисфемістичний епітет, метафору, синекдоху тощо. У художньому тексті дисфемізми дозволяють автору вказати читачеві на смішні чи гротескні ситуації або риси героїв.

Роман Хелен Філдінг «Щоденник Бріджит Джонс» насичений дисфемізмами, які допомагають авторці більш експресивно передати почуття та емоції головної героїні. Дисфемізми вживаються у романі, реалізуючи стратегію дискредитації, спрямовану по-перше, на саму Бріджит, мовлення якої характеризується самоіронією та самоприниженням, а по-друге, на інших людей – чоловіків, з якими вона намагається зав'язати стосунки, жонатих друзів, батьків.

Дисфемія у романі вербалізується різноманітними лексичними одиницями. По-перше, це обсценна лексика, наприклад: "*I don't know why she didn't just come out with it and say, "Darling? Do shag Mark Darcy over the turkey curry? Won't you? He's very rich"* [7]. У наведеному прикладі лексема *to shag* використана у значенні *to have sex* з метою посилення іронічного ефекту висловлення. Бріджит іронізує над матір'ю, яка занадто активно намагається видати її заміж.

У романі також використовується лексема *fuckwit* (нецензурне слово на позначення нерозумної або надокучливої особи), яка з'явилася в англійській

мові за аналогією зі словом *halfwit* (дурень). Але більш частотним є використання похідної лексеми *fuckwittage*, яка фактично є авторським неологізмом і вживається у значенні *mindgames which men play when dating*. Бріджит та її подруги таким чином іронічно висловлюються про чоловіків, які неспроможні на серйозні довготривалі відносини: “*Emotional fuckwittage, which is spreading like a wildfire among men over thirty*” [7].

Поряд із обсцінною лексикою авторка вживає у функції дисфемізмів і ряд пейоративних лексичних одиниць, які є грубими найменуваннями тих чи інших явищ, але не належать до розряду нецензурних. Так, Бріджит, емоційно переживаючи невдалі стосунки з Деніелом, шкодує про те, що вона витратила на нього час і душевні сили, вживаючи лексему *prat* та підсилюючи її повтором епітету *stupid*: “*Dun stupid care about Daniel stupid prat*” [7].

Наведемо інший приклад, у якому вжито дисфемізм *crap* у сполученні з рядом слів з негативною коннотацією (*cowardly, dysfunctional, schmuck*) з метою висловлення негативної оцінки дій чоловіка, який легковажно ставиться до стосунків із дівчиною: “*Oh, that is just such crap, you cowardly, dysfunctional little schmuck*” [7].

У романі знаходимо й приклади вторинної номінації, коли нейтральне слово набуває у контексті дисфемістичного звучання: “*Because I don't want to end up like you, you fat, boring, milch cow, was what I should have said*” [7]. Словосполучення *milch cow*, яке зазвичай вживається по відношенню до тварин, у наведеному реченні вжито Бріджит стосовно її заміжньої подруги, таким чином набуваючи негативної конотації та перетворюючись на дисфемізм.

Спираючись на наведені вище класифікації та проаналізувавши лексичні одиниці, що у тексті роману Х. Філдінг виступають у функції дисфемізмів, ми пропонуємо організувати їх у такі лексико-семантичні групи:

1) дисфемізми на позначення розумових здібностей (*smug, prematurely ageing, narrow-minded morons* – вислів із дисфемізмом *moron* (дебіл (мед.), розумово відстала людина), що являє собою вторинну номінацію, денотатом

якої виступають жонаті друзі, котрі втручаються в особисте життя Бріджит; *arrogant little prat* – нахабний чоловік);

2) дисфемізми на позначення психічного / емоційного стану (*in a moment of insanity* – дисфемістична заміна словосполучення *being very emotional*; *traumatized by supermodels*; *slimming obsession* – дисфемістичні вислови, що акцентують увагу читача на хворобливому прагненні Бріджит до фізичної досконалості);

3) дисфемістичні позначення зовнішності (*extra fat*; *to look like a water buffalo in everything* – про людей із зайвою вагою або тих, хто вважає, що має схуднути; *to look like five kinds of sheet* – про людину, яка погано виглядає; *expression of an axe-murderer* – дисфемістична заміна словосполучення *gloomy expression*);

4) дисфемістичні номінації жінок (*hideous grow-bag-cum-milk dispensing machine* – жінка, яка годує грудьми; *fat cow* – жінка із зайвою вагою; *slave* – жінка-домогосподарка);

5) дисфемістичні номінації чоловіків (*pets for sex*; *bastards* – номінація чоловіка з позиції феміністки; *stupid nerd*; *bloody old woman* – чоловік, який приділяє багато часу навчанню та кар'єрі);

6) дисфемізми на позначення поганих звичок (*pissed* – п'яний; *wine of Satan* – дисфемістична метафора на позначення алкогольних напоїв; *weed of Satan* – на позначення сигарет);

7) дисфемізми, що позначають неприємні ситуації (*nightmare day in office*; *an agonizing torture* – дисфемістичне позначення робочих буднів; *incestuous-sex-sandwich sort of way* – невдало обране місце за столом між двох коханців).

Отже, дисфемізми, які є невід'ємною ознакою сучасної англомовної прози, вживаються у тексті для досягнення більшої виразності, емоційності, іронічного ефекту. За семантичними ознаками дисфемізми, вжиті у романі Хелен Філдінг «Щоденник Бріджит Джонс» можна розподілити на такі основні групи: лексичні одиниці на позначення розумових здібностей, психічного та

емоційного стану, зовнішності, вторинні номінації жінок і чоловіків, дисфемізми на позначення поганих звичок та неприємних ситуацій. Подальші дослідження у цьому науковому полі вбачаємо у вивченні стилістичних, прагматичних та функціональних ознак дисфемізмів у текстах творів сучасних англомовних письменників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов [Текст] / Ольга Сергеевна Ахманова. – 3-е изд., стереотипное. – М. : КомКнига, 2007. – 576 с.
2. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка [Текст] / Илья Романович Гальперин. – Москва : Изд-во лит-ры на иностр. яз., 1958. – 460 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь [Текст] / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М. : Большая рос. энцикл., 2002. – 709 с.
4. Мосиевич Л. Н. Дисфемизмы и языковая картина мира [Электронный ресурс] / Лариса Николаевна Мосиевич // Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка : [зб. наук. ст.] Вип. 81(3). Серія Філологічні науки / Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 358–362. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_81\(3\)__88](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_81(3)__88).
5. Резанова А.Н. Классификация дисфемизмов по лексико-семантическим разрядам [Электронный ресурс] / Азazelла Николаевна Резанова // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. [сб. научн. ст.] № 63–1, 2008. – С. 277–280. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/klassifikatsiya-disfemizmov-po-leksiko-semanticheskim-razryadam>.
6. Allan K. Forbidden Words: Taboo and Censoring Language [Text] / K. Allan, K. Burrige. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 303 p.
7. Fielding H. Bridget Jones's Diary [Электронный ресурс] / Helen Fielding. – N.Y. : Pinguin Books, 2001. – Режим доступу : <http://www.onlinebook4u.net/book/3750.html>

Olha Zubrova

LEXICAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF DYSPHEMISMS IN MODERN ENGLISH WOMEN'S PROSE

The article focuses on the lexical and semantic peculiarities of dysphemisms in modern English women's prose (case study of the novel by Helen Fielding "The Bridget Jones's Diary"). Dysphemisms are arranged according to the lexical principle in ones represented by obscene vocabulary, pejorative lexical units and secondary nominated commonly used lexemes. Dysphemisms are also systematized into seven lexico-semantic groups, which include dysphemisms which nominate mental abilities, emotional state, appearance, as well as dysphemistic names of women and men, bad habits and unpleasant situations).

Key words: dysphemism, euphemism, taboo, lexico-semantic groups, English female prose.

Ольга Зуброва

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДИСФЕМИЗМОВ В СОВРЕМЕННОЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ЖЕНСКОЙ ПРОЗЕ

В статье рассмотрены лексико-семантические особенности дисфемизмов в современной англоязычной женской прозе (на материале романа Хелен Филдинг «Дневник Бриджит Джонс»). Дисфемизмы систематизированы по лексическому принципу на те, которые представлены обсцентажной лексикой, пейоративными лексическими единицами и общеупотребительными словами в функции вторичной номинации. Также дисфемизмы разделены на семь лексико-семантических групп, в которые вошли дисфемизмы, обозначающие умственные способности, психическое и эмоциональное состояние, внешность, дисфемистические номинации женщин и мужчин, плохих привычек и неприятных ситуаций).

Ключевые слова: дисфемизм, эвфемизм, табу, лексико-семантические группы, англоязычная женская проза.